

DE POLITISKA REVOLUTIONERNA I SLUTET AV 1700-TALET - BAKGRUND OCH ORSAKER

Bakgrund - framsteg

Under den tidigmoderna perioden nådde handelskapitalismen sin höjdpunkt. Vetenskap och teknik fortsatte att gå framåt. Stats/kungamakten stärktes. I upplysningens anda gjordes under 1700-talet ansträngningar för att modernisera samhället och förbättra människors levnadsförhållanden (jfr framstegstanken). Det kunde handla om förbättrade jordbruksmetoder, en mer sekulariserad utbildning eller liberala reformer som ökad religiös tolerans och avskaffande av dödsstraff för en rad brott. Allra viktigast var att rester av livegenskap avskaffades på de flesta håll i Väst- och Centraleuropa. Allt detta var sådant som kunde genomföras inom den 'upplysta despotins' ram.

Men kraven ökar

Den allt viktigare *borgarklassen* nöjde sig dock inte med detta. Köpmän och hantverkare samt inte minst den nya medelklassen av nya yrkesutövare tog fasta på upplysningens idéer om ökad *politisk frihet*. De ville ha mer politisk makt och det är detta som ligger till grund för de politiska revolutionerna både i Amerika och Frankrike mot slutet av 1700-talet.

Protester

När det brittiska parlamentet i mitten på 1760-talet krävde skatt och tull från kolonisterna i Amerika protesterade dessa mot att de inte var representerade i det brittiska parlamentet där besluten om detta hade fattats. Kolonisterna slagord blev "ingen beskattning utan representation". När revolutionen närmade sig i Frankrike hade inget parlament - eller generalständer som det hette där - sammankallats sedan 1614. Den franska borgarklassen saknade följaktligen helt politiskt inflytande. När Ludvig XVI till slut 1789, inför hotet om statsbankrutt, tvingades inkalla generalständerna var det visserligen aristokratin som ställde detta krav. Men så fort man samlats var det borgarna som tog initiativet och drev utvecklingen framåt.

I båda fallen var det dåliga statsfinanser efter de dyra krigen som tvingade fram händelseförloppet (om krigen - se boken).

Övriga djupgående eller utlösande orsaker

Kolonierna i Amerika styrde redan innan kriget till stor del sig själva. Rösträtten bland de vita männen var ganska utbredd och förändrades inte särskilt mycket direkt efter kriget. Tvisten med moderlandet gällde framför allt det engelska

parlamentets rätt till beskattning. För kolonisterna i Amerika tillkom dock en viktig anledning till missnöje nämligen det *merkantilistiska* systemet som förbjöd dem att själva bedriva handel med t ex de spanska kolonierna i Amerika. All handel skulle gå via Storbritannien och på brittiska skepp (vilket förstas ledde till smuggling). Det amerikanska näringslivet hämmades i sin utveckling. En viktig faktor bakom upproret i Amerika är också att kolonisterna hade utvecklat en gemensam identitet. Till detta bidrog att de var tidiga med att ge ut tidningar. När dessa spreds över kolonigränserna lärde man känna varandra och se sig som 'amerikaner'.

I Frankrikes fall handlade det om oerhört mycket större förändringar av samhällsförhållandena. Där rådde kungligt envælde (vilket inte var fallet i Storbritannien efter den ärorika revolutionen 1688). Och i Frankrike bestod fortfarande det feodala ståndssamhället med sina orättvisor (i Amerika fanns ingen formell adel med medfödda särskilda rättigheter).

I Frankrike föregicks revolutionen av oroligheter redan året innan (1788) till följd av arbetslöshet och missväxt. I Frankrikes fall kan man också peka på inflytandet från händelserna i Amerika. Det fanns en livaktig debatt och utbyte av revolutionära idéer - och revolutionärer - över Atlanten. Som påpekats i boken medförde också den franska inblandningen i nordamerikanska frihetskriget de ekonomiska problem som utlöste krisen 1789.

Idealistiska kontra materialistiska orsaksförklaringar

När dessa revolutioner förklaras kan man utgå från mer eller mindre materialistiska faktorer. I det första fallet fäster man stor vikt vid upplysningen och de idéer om universella fri- och rättigheter som uppstått vid denna tid i Europa. Man pekar också på enskilda personer betydelse och insatser. I det senare fallet betonas mer 'strukturella' faktorer som den ekonomiska utvecklingen och borgarklassens ökade betydelse. Till denna typ av förklaringar hör också det merkantilistiska systemet och även mer speciella ekonomiska förhållanden som t ex arbetslöshet och missväxt.